Eduskunnan talousvaliokunta
tav@eduskunta.fi

Viite: E 8/2025 vp

KESKUSKAUPPAKAMARIN LAUSUNTO VALTIONEUVOSTON SELVITYKSESTÄ: KOMISSION TIEDONANTO KILPAILUKYKYKOMPASSISTA EU:LLE

Keskuskauppakamari kiittää eduskunnan talousvaliokuntaa mahdollisuudesta antaa lausunto otsikon asiasta ja toteaa lausuntonaan seuraavan.

Yleistä

Keskuskauppakamari pitää Suomen kantaa Komission tiedonannosta EU:n kilpailukykykompassista kannatettavana. EU:n kilpailukyky on rapautunut ja vaatii korjaamista. EU:n kilpailukykyä on vahvistettava, sillä vain vahva talous mahdollistaa työllisyyden ja tuottavuuden parantamisen, siirtymän hiilineutraaliin talouteen sekä EU:n turvallisuuden vahvistamisen.

Kilpailukykykompassi listaa komission suunnitelmat innovaatiokuilun kaventamiseen, yhteisen tiekartan hiilestä irtautumiseen ja kilpailukykyyn sekä riippuvuuksien vähentämiseen ja turvallisuuden kasvattamiseen. Lisäksi kilpailukykykompassi kuvaa komission toimia liittyen kilpailukyvyn horisontaalisiin mahdollistajiin: sääntely-ympäristön yksinkertaistamiseen, sisämarkkinoihin, rahoitukseen, osaamiseen sekä politiikkatoimien parempaan koordinaatioon EU:ssa ja kansallisesti.

Keskuskauppakamarin mielestä kilpailukykykompassilla komissio lunastaa lupauksiaan kilpailukyvyn nostamisesta EU:n agendan keskiöön. Iso kuva, jonka kilpailukykykompassi piirtää, on oikea. Kilpailukykykompassi asettaa kunnianhimoiset tavoitteet ja listaa merkittävän määrän varsin laajoja esityskokonaisuuksia kilpailukyvyn parantamiseksi. Keskuskauppakamari huomauttaakin, että kilpailukykykompassin onnistumisen ratkaisevat eri esitysten yksityiskohdat, joiden tulevaa sisältöä on vielä mahdoton arvioida.

Keskuskauppakamari yhtyy Suomen näkemykseen, että EU:n strateginen kilpailukyky perustuu unionin omien vahvuuksien edelleen kehittämiselle ja markkinaehtoisille ratkaisuille. Keskuskauppakamarin mukaan kilpailukyvyn keskiössä ovat sisämarkkinat, jonka toimivuutta valtioiden välisen tukikilpailun ei tule vääristää. EU:n on toimillaan tähdättävä ennustettavan ja houkuttelevan investointiympäristön edistämiseen Euroopassa.

Innovaatiokuilun kaventaminen

Keskuskauppakamari yhtyy esitettyyn Suomen kantaan, että EU:n kilpailuun perustuvien rahoitusohjelmien, kuten tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman, tulle jatkossakin perustua korkeaan laatuun, ei kiintiöihin tai aluekriteereihin.

Kuten esityksessä Suomen kannaksi todetaan, innovaatioiden kaupallistamisessa ja skaalaamisessa keskeisiä ovat yksityisen ja julkisen sektorin TKI-kumppanuudet sekä toimiva aineettomien oikeuksien suoja (IPR). Keskeinen aloite on Tekoälyn maanosa – toimintasuunnitelma, jonka avulla Euroopasta tehdään tekoälyinnovaatioiden keskittymä. Siihen kuuluu olennaisena osana tekoälytehdasaloite (AI Factory), joka rakentuu olemassa olevan EuroHPC- supertietokoneverkoston päälle vahvistaen eurooppalaista laskentakapasiteettia kuin myös startupien, yritysten sekä tutkimuslaitosten mahdollisuuksia hyödyntää tätä laskentakapasiteettia. Yksi näistä supertietokoneista on Kajaanissa sijaitseva LUMI.

Suomi korostaa kannassaan, että EU:n digitaalinen johtajuus, teollisuuden uudistuminen ja teknologisen omavaraisuuden vahvistaminen edellyttävät investointeja erityisesti murrosteknologioihin, ja että datatalouden edistäminen on keskeistä tuottavuusvaikutuksien kasvattamiseksi. Keskuskauppakamari huomauttaa, että kilpailukykykompassiin sisältyvien eri strategioiden toimeenpanossa on olennaista välttää liiallista säätelyä, sillä edellisen komission lainsäädäntöhankkeiden täytäntöönpano on edelleen kesken. Nyt on aika antaa yritysten ja myös viranomaisten soveltaa uusia säännöksiä.

Suomen kannassa nostetaan esiin myös, että kilpailupolitiikan sekä kilpailu- ja yrityskauppavalvontasääntöjen täytäntöönpanon tulisi jatkossakin olla riippumatonta ja tosiseikkoihin perustuvaa sekä selkeästi kilpailuvaikutuksiin keskittyvää. Keskuskauppakamari esittää, että Suomen kannassa huomioitaisiin yrityskauppalainsäädännön osalta sen vaikutukset yritysostomarkkinoiden toimivuuteen, houkuttelevuuteen, ennakoitavuuteen sekä oikeusvarmuuteen. EU:n alueen tulee olla houkutteleva sijoituskohde kansainvälisille pääomasijoittajille. Innovaatiokuilun yksi syy on pääomien puute Euroopan kasvumarkkinoilta.

Keskuskauppakamari korostaa, että EU:n on myös kiinnitettävä huomiota uusien innovaatioiden sujuvaan saattamiseen sisämarkkinalle. Esimerkiksi suomalaisia elintarvikealan innovaatioita on saatu markkinoille Yhdysvalloissa ja Singaporessa ennen EU:n sisämarkkinoita.

Vähähiilistyminen ja kilpailukyky

Keskuskauppakamari tukee Suomen kantaa ja komission ehdotusta asettaa EU:lle vuodelle 2040 90 %:n nettopäästövähennystavoite, joka kattaa sekä päästöt että poistumat. Päästövähennystavoitteista kiinni pitäminen varmistaa yritysten toiminta- ja investointiympäristön ennakoitavuutta sekä mahdollistaa osaltaan myös Suomen ilmastotavoitteiden toteuttamisen.

Keskuskauppakamari tukee vahvasti Suomen kantaa, että vähähiilistymisen lähtökohtana tulee olla teknologianeutraali lähestymistapa, jossa puhdas siirtymä toteutetaan markkinaehtoisesti ja kustannustehokkaasti luoden EU:lle selkeää kilpailuetua. On myönteistä, että kilpailukykykompassissa korostetaan teknologianeutraaliutta. Vaikuttamisen kannalta on olennaista, että periaate näkyy myös lainsäädäntöhankkeissa.

Kilpailukykykompassissa viitataan Puhtaan teollisuuden ohjelmaan (Clean Industrial Deal), jonka tavoitteena on yhdistää kilpailukyvyn vahvistaminen ja ilmastotavoitteet. Keskuskauppakamari pitää erityisen tärkeänä keskittymistä puhtaiden teknologioiden ja materiaalien, kuten päästöttömän teräksen, uusien biomateriaalien ja uusiutuvan ja vähäpäästöisen vedyn kysynnän luomiseen. Näin edistetään markkinaehtoista puhdasta siirtymää.

Keskuskauppakamari pitää tärkeänä, että kilpailukykykompassi tunnistaa Draghin raportissa kuvatun energian hinnan merkityksen EU:n kilpailukyvyn vahvistamiselle. Pitkällä aikavälillä fossiilista energiasta irtautuminen on ainoa polku vähentää EU:n riippuvuutta energian tuonnista ja alentaa energian hintaa. Samalla on huomioitava, että energian nykyinen korkea hinta on erityisesti Keski-Euroopan haaste. Pohjoismaissa energian hinta on kilpailukykyinen ja sähkö lähes päästötöntä. Komission energiaan liittyvissä esityksissä on huomioitava jäsenmaiden eri lähtökohdat, ja vältettävä toimia, jotka haittaisivat Pohjoismaiden hyvin toimivaa sähkömarkkinaa.

Sääntelyn yksinkertaistaminen

Keskuskauppakamari tukee esitettyä Suomen kantaa liittyen sääntelyn keventämiseen ja yritysten raportointitaakan vähentämiseen. Keskuskauppakamarin mukaan EU:n on pidettävä kiinni päästövähennys- ja kestävyystavoitteistaan, mutta tavoitteet voivat kääntyä itseään vastaan, jos raportointivelvoitteet ovat liian suuret ja työläät. Yritysten panostukset on säilytettävä itse vastuullisuustyössä tarpeettoman raportoinnin sijaan.

Hiilirajamekanismin (CBAM) yksinkertaistamista koskeva esitys on hyvä esimerkki sääntelyn sujuvoittamisesta tinkimättä ilmastovaikutuksista. Esityksen myötä arviolta 90 prosenttia yrityksistä vapatuu sääntelyn piiristä, mutta hiilirajamekanismi kattaa silti 99 prosenttia soveltamisalan, kuten teräksen, alumiinin ja lannoitteiden tuonnin päästöistä.

Rahoitus

Suomen kannan mukaan Suomelle keskeistä on, että EU:n kilpailukykyä tukevalla rahoituksella edistetään mahdollisimman tehokkaasti sisämarkkinoiden toimivuutta, teollisuuden uudistamista ja Euroopan houkuttelevuutta investointikohteena. Tehokkailla ja markkinaperusteisilla yksityistä rahoitusta edistävillä EU-tason rahoitusvälineillä vastataan EU:n kilpailukykyhaasteisiin.

Osana rahoituskehystä on määrä perustaa uusi kilpailukykyrahasto. Keskuskauppakamari pitää tärkeänä, että rahaston rahoituspäätösten kantavana periaatteena on kilpailtu ja laatuun perustuva päätöksenteko. Esimerkiksi innovaatiorahaston yhteydessä kokeiltu vetyhuutokauppamenettely voi olla toimiva väline rahoituksen ohjaamisessa mahdollisimman hyviin kohteisiin eri puolilla Eurooppaa.

Keskuskauppakamarin mukaan huomiota on EU:n monivuotista rahoituskokonaisuutta tarkasteltaessa kiinnitettävä myös valtiontukiin ja niiden sääntöihin. Keskuskauppakamari korostaa, että valtiontukisääntöjen höllentäminen on johtanut epäterveeseen kilpailuun, joka tällä hetkellä vahingoittaa EU:n sisämarkkinoiden toimintaa. Komissio esittää valtiontukipoikkeusten jatkamista vuoteen 2030 asti.

Keskuskauppakamarin koostamien tietojen mukaan jäsenmaat ovat ottaneet 2023-2024 käyttöön 98 erilaista puhtaiden teknologioiden tukiohjelmaa, joiden yhteisbudjetti on noin 160 miljardia euroa. Kolme suurinta jäsenmaata kattaa tästä yli 70 prosenttia. Tämän lisäksi erilaisia nousseita kustannuksia korvaavia kriisitukia on koronan, Venäjän hyökkäyssodan ja energiakriisin jäljiltä jatkettu viime vuosiin asti. Suomen on vaikutettava aktiivisesti valtiontukipolitiikan sisältöön reilun kilpailun edistämiseksi sisämarkkinalla. Valtiontukipoikkeusten jatkuessa Suomen on varauduttava käyttämään julkisen talouden kannalta kestäviä, oikein kohdentuvia välineitä investointien kotiuttamiseksi.

Keskuskauppakamari kannattaa Suomen kantaa, että Euroopan liikenneinfrastruktuurin olisi jatkossa edistettävä entistä tehokkaammin liikenneverkon kaksikäyttöisyyttä, erityisesti sotilaallista liikkuvuutta, huoltovarmuutta ja kriisinsietokykyä.

Keskuskauppakamari kuitenkin huomauttaa, että eurooppalaisen liikenneinfrastruktuurin kehittäminen on myös kilpailukyvyn, normaaliolojen kansainvälisten yhteyksien ja Suomen ulkomaankaupan saavutettavuuden näkökulmasta tärkeä kysymys, joka on nähtävä liikenneverkon kaksikäyttöisyyttä laajempana kysymyksenä.

Keskuskauppakamari esittää, että Suomen on EU:n budjettineuvotteluissa edistettävä linjaa, jolla varmistetaan liikenneinfralle sotilaallisesta liikkuvuudesta erillinen EU-tasoinen rahoitusinstrumentti, joka huomioi kilpailukyvyn ja kansainvälisen saavutettavuuden.

Keskuskauppakamari kannattaa Suomen kantaa, että rahoituskehyksen kokonaistason tarkastelussa tulee tunnistaa Euroopan merkittävästi muuttunut turvallisuusympäristö ja sen aiheuttamat välittömät tarpeet kuten Ukrainan tukeminen.

KESKUSKAUPPAKAMARI
Johanna Sipola
Varatoimitusjohtaja